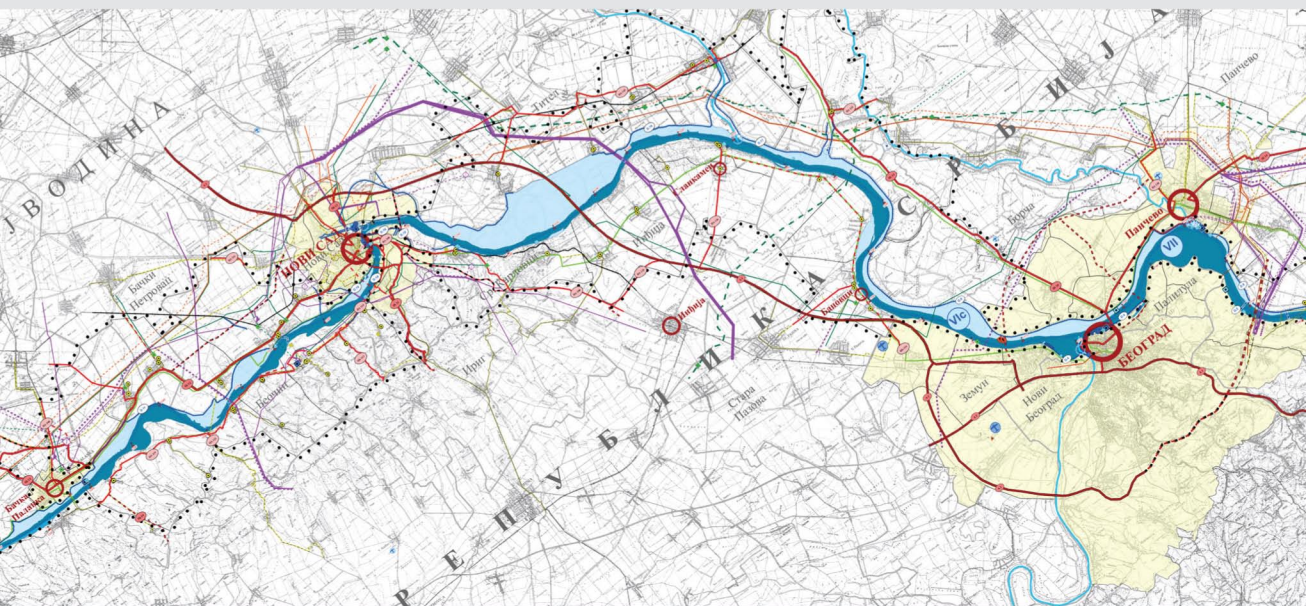

ODRŽIVI PROSTORNI RAZVOJ PODUNAVLJA U SRBIJI KNJIGA 2

POSEBNA IZDANJA BR. 73
BEOGRAD, DECEMBAR 2014.

ODRŽIVI PROSTORNI RAZVOJ
PODUNAVLJA U SRBIJI
– KNJIGA 2

**Posebna
izdanja 73**
Beograd
2014. godina

Institut
za arhitekturu
i urbanizam
Srbije

IZDAVAČ

Institut za arhitekturu i urbanizam Srbije (IAUS)
Beograd, 11000 Bulevar kralja Aleksandra 73/II
faks: (381 11) 3370-203, iaus@iaus.ac.rs, www.iaus.ac.rs

ZA IZDAVAČA

Igor Marić, direktor

IZDAVAČKI SAVET

Mila Pucar, predsednik, IAUS, Beograd; Jasna Petrić, zamenik predsednika, IAUS, Beograd; Tamara Maričić, sekretar Izdavačkog saveta, IAUS, Beograd; Branislav Bajat, Univerzitet u Beogradu, Građevinski fakultet, Beograd; Milica Bajić-Brković, Univerzitet u Beogradu, Arhitektonski fakultet, Beograd; Dragana Bazik, Univerzitet u Beogradu, Arhitektonski fakultet, Beograd; Branka Dimitrijević, Glasgow Caledonian University, Glazgov; Milorad Filipović, Univerzitet u Beogradu, Ekonomski fakultet, Beograd; Igor Marić, IAUS, Beograd; Darko Marušić, Beograd; Nada Milašin, Beograd; Saša Milijić, IAUS, Beograd; Zorica Nedović- Budić, University College Dublin, School of Geography, Planning and Environmental Policy, Dablin; Marija Nikolić, Beograd; Vladimir Papić, Univerzitet u Beogradu, Saobraćajni fakultet, Beograd; Ratko Ristić, Univerzitet u Beogradu, Šumarski fakultet, Beograd; Nenad Spasić, IAUS, Beograd; Božidar Stojanović, Institut „Jaroslav Černi“, Beograd; Borislav Stojkov, Republička agencija za prostorno planiranje Republike Srbije, Beograd; Dragutin Tošić, Univerzitet u Beogradu, Geografski fakultet, Beograd; Miodrag Vujošević, IAUS, Beograd; Slavka Zeković, IAUS, Beograd

RECENZENTI

dr Jasna Petrić, viši naučni saradnik, IAUS
prof. dr Jasminka Cvejić, redovni profesor, Univerzitet u Beogradu, Šumarski fakultet, Beograd

UREDNICI

Marija Maksin
Nikola Krunić
Marina Nenković-Riznić

LEKTURA I KOREKTURA

Nina Dimitrijević

PREVOD

Snježana Mijatović

DIZAJN KORICA

Tanja Bajić

KOMPJUTERSKA OBRADA

Olgica Bakić, Jelena Basarić

TIRAŽ 200 kom.

ŠTAMPA „Planeta print“, d.o.o., Beograd

ISBN 978-86-80329-79-6

U finansiranju monografije su učestvovali Ministarstvo prosvete, nauke i tehnološkog razvoja Republike Srbije i Institut za arhitekturu i urbanizam Srbije.

U ovoj knjizi izložen je deo rezultata naučnoistraživačkog projekta TR 36036 „Održivi prostorni razvoj Podunavlja u Srbiji“, koji finansira Ministarstvo prosvete, nauke i tehnološkog razvoja Republike Srbije u periodu 2011–2014/15. godine.

SADRŽAJ

PREGOVOR	1
Marija Maksin, Tijana Živanović, Vladica Ristić KLJUČNI EVROPSKI I MEĐUNARODNI DOKUMENTI I NJIHOV UTICAJ NA PLANIRANJE ODRŽIVOG RAZVOJA KORIDORA DUNAVA U SRBIJI	3-34
Slavka Zeković, Miodrag Vujošević, Tamara Maričić KOMPARATIVNA ANALIZA REGIONALNE KONKURENTNOSTI I PROSTORNE KONCENTRACIJE: NA PRIMERIMA PODUNAVLJA I BEOGRADSKOG REGIONA	35-82
Marina Nenković-Riznić, Saša Milijić KONCEPT INTEGRALNE ZAŠTITE PROSTORA I ŽIVOTNE SREDINE PODUNAVLJA – EVALUACIJA KONFLIKATA I SISTEM MONITORINGA	83-108
Jasmina Đurđević UPRAVLJANJE ODRŽIVIM RAZVOJEM PROSTORNIH CELINA I POTCELINA POSEBNE NAMENE U PODUNAVLJU U SRBIJI	109-124
Marija Maksin, Saša Milijić ODRŽIVI RAZVOJ TURIZMA U KORIDORU DUNAVA	125-150
Jelena Basarić, Tanja Bajić ZAŠTIĆENA PODRUČJA PODUNAVLJA KAO POTENCIJAL RAZVOJA TURIZMA	151-168
Omiljena Dželebdžić, Igor Marić PREZENTACIJA I ODRŽIVO KORIŠĆENJE KULTURNOG NASLEĐA PODUNAVLJA U SRBIJI	169-184
Tijana Crnčević, Olgica Bakić ISKUSTVA U PLANIRANJU PREDELA PODUNAVLJA	185-200
Vesna Jokić LJUDSKI (HUMANI) RESURSI U PODUNAVLJU U SRBIJI	201-218

Ana Niković, Božidar Manić KONCEPT UNAPREĐENJA URBANOG IDENTITETA NASELJA U OBLASTI PODUNAVLJA	219-234
Tanja Bajić, Jelena Basarić URBANI RAZVOJ I PROMENE U KORIŠĆENJU PROSTORA PRIOBALJA: PRIMER BEOGRADA	235-250
Igor Marić, Branislava Kovačević PRAVILA UREĐENJA I GRAĐENJA RURALNIH NASELJA U PRIOBALJU DUNAVA – TENDENCIJE U URBANIZMU I ARHITEKTURI	251-272
Jelena Živanović Miljković, Marijana Pantić UREĐENJE, ZAŠTITA I KORIŠĆENJE POLJOPRIVREDNOG ZEMLJIŠTA U PODUNAVLJU	273-290
Ljubiša Bezbradica, Tijana Crnčević ŠUME I ŠUMSKO ZEMLJIŠTE PODUNAVLJA U SRBIJI	291-320
Boško Josimović, Marina Nenković-Riznić INTEGRALNO PLANIRANJE I KORIŠĆENJE OBNOVLJIVIH IZVORA ENERGIJE U PODUNAVLJU	321-336
Tamara Maričić, Vesna Jokić ODRŽIVO KORIŠĆENJE PRIRODNIH RESURSA U PODUNAVLJU – PRIMER KOSTOLAČKOG UGLJENOG BASENA	337-368
Olgica Bakić, Aleksandra Gajić KONCEPT GIS-A KAO PODRŠKA UPRAVLJANJU ODRŽIVIM PROSTORNIM RAZVOJEM PODUNAVLJA	369-386
Nikola Krunić, Marija Maksin DUNAVSKO-SAVSKI POJAS KAO OSNOVA RAZVOJA PODUNAVLJA U SRBIJI	387-402

ZAŠTIĆENA PODRUČJA PODUNAVLJA KAO POTENCIJAL RAZVOJA TURIZMA

Jelena Basarić¹, Tanja Bajić²

Apstrakt: Na teritoriji Podunavlja postoje brojne prirodne i antropogene turističke vrednosti koje se međusobno povezuju i dopunjuju. Kao visokovredne i jedinstvene zone izdvajaju se ekološka zona i istorijska zona Dunava. Vrednosti Podunavlja, sa aspekta turističke valorizacije su značajne u pogledu raznovrsnosti motiva, ekološke očuvanosti, vrednosti prirodne i kulturne baštine i u povoljnoj pristupačnosti atraktivnim turističkim zonama. Kao turistički atraktivne zone izdvajaju se zaštićena područja. Stepen njihove izvornosti, očuvanosti i zaštite predstavlja osnovu turističke valorizacije i omogućava razvoj više vrsta domaćeg i inostranog turizma. U tom pogledu, akcenat se stavlja na vrednosti zaštićenih područja, njihov povoljan geografski, turistički i saobraćajni položaj, njihove turističke i ugostiteljske kapacitete. Područje Podunavlja na osnovu izražene koncentracije zaštićenih kulturnih dobara, njihove istorijske i kulturne povezanosti, zajedno sa zaštićenim prirodnim vrednostima predstavlja polazište za očuvanje identiteta koridora vodnog puta i njegovog okruženja.

Ključne reči: Podunavlje, zaštićena područja, razvoj turizma, potencijali i ograničenja

PROTECTED AREAS OF DANUBE REGION AS A POTENTIAL DEVELOPMENT OF TOURISM

Abstract: On the territory of the Danube region, there are a number of natural and anthropogenic tourist values that are mutually connected and complementary. As a highly valuable and unique zones allocated to ecological zone and the historical zone of the Danube. The values of the Danube region, in terms of tourist valorization are significant in terms of diversity of motives, ecological preservation, the value of natural and cultural heritage in reasonable accessibility attractive tourist zones. As an attractive tourist zone set aside protected areas. The degree of their originality, preservation and protection are the basis for tourist valorization and enable the development of more types of domestic and foreign tourism. In this regard, emphasis will be placed on the value of protected areas, their

¹ Jelena Basarić, istraživač saradnik, Institut za arhitekturu i urbanizam Srbije, Beograd

² Tanja Bajić, istraživač saradnik, Institut za arhitekturu i urbanizam Srbije, Beograd

favourable geographic, tourism and transport situation, their tourism and catering facilities. Danube region on the basis of expressed concentrations of protected cultural properties, their historical, cultural connections, together with the protected area is the starting point for the preservation of the identity of the waterway corridor and its environment.

Key words: *Danube region, protected areas, tourism development potentials and limitations*

1. UVOD

U radu se razmatraju zaštićena područja, koja se nalaze u priobalnom delu Dunava, kao i njihove prirodne i kulturne osobnosti. Zaštićena područja, koja će se obrađivati u radu predstavljaju prvorazredni potencijal Podunavlja. Cilj rada je potreba da se iskažu svi njihovi potencijali kao i stepen razvoja turizma u pomenutim područjima. Takođe, ne treba zaobići stepen ekonomske, privredne i socijalne razvijenosti i ekološke održivosti Podunavlja. U cilju pronalaženja rešenja za zaustavljanje negativnih ekonomskih procesa u Podunavlju, kao i deagrarizacije i depopulacije naselja, jedno od centralnih mesta zauzima pitanje adekvatnog prestrukturiranja privrede, saglasno raspoloživim resursima. U tim okvirima treba tražiti mesto turizma u razvoju Podunavlja, delatnosti kojoj u dosadašnjoj razvojnoj politici nije davana odgovarajuća razvojna uloga, nasuprot raznolikim i atraktivnim prirodnim i antropogenim vrednostima. Identifikovani su najznačajniji turistički potencijali a najveća prepreka u razvoju turizma je loša turistička valorizacija kompleksa zaštićenih prirodnih i antropogenih turističkih područja Podunavlja. Takođe, neophodna je izrada planova i programa razvoja turizma i projekata turističkih aktivnosti i ponude u zaštićenim područjima. Područje Podunavlja na osnovu izražene koncentracije zaštićenih prirodnih i kulturnih dobara, predstavlja polazište za očuvanje identiteta koridora Dunava i njegovog okruženja. Jedan od prioritarnih ciljeva, u pogledu razvoja turizma, treba da imaju oblici turizma koji su od koristi za očuvanje ovih retkih i dragocenih resursa. Zbog toga, budući razvoj turizma mora da se zasniva na principima održivog turizma, uz odgovarajuća pravila, koja regulišu mesto, ulogu i način delovanja turizma u zaštićenim područjima.

2. TURISTIČKI POTENCIJALI PODUNAVLJA

Područje Podunavlja je veoma bogat raznovrsnim turističkim motivima, odlikuje se odličnim geografskim položajem i dobrom saobraćajnom povezanošću, te u velikoj meri utiče na usmeravanje turističkih tokova ali i na proširivanje kontraktivne zone. Dobra dostupnost i postojanje više turističkih lokaliteta omogućavaju razvoj turističkog prometa. Stepem turističke valorizacije prirodnog i antropogenog motivskog potencijala Podunavlja ne odgovara pravoj turističkoj vrednosti postojećih motiva. Izuzetno bogatstvo i raznovrsnost turističkih potencijala daje mogućnosti za intenzivniji razvoj turizma. Ovo se ogleda u činjenici da se izvestan broj prirodnih i antropogenih motiva nalazi u predeonim celinama koje se odlikuju visokim stepenom izvornosti i očuvanosti, mogućnostima komplementarnog razvoja turizma i lakoj dostupnosti. Na prostoru Podunavlja možemo izdvojiti lokalitete sa manjim i većim brojem turističkih motiva, ali i lokalitete sa motivima lokalne, regionalne, nacionalne ali i međunarodne kontraktivne zone. Prema Prostornom planu Republike Srbije Gornje Podunavlje, Fruška gora, Deliblatska peščara i Donje Podunavlje definisani su kao primarne turističke destinacije sa manjim učešćem celogodišnje ponude. Izdvojeni su touring turistički pravci koji u koridoru Dunava obuhvataju: putne touring pravce - putevi/staze kulture, biciklizma i dr.; plovne touring pravce u funkciji nautičkog turizma (Prostorni plan Republike Srbije, 2010).

2.1. Zaštićena prirodna dobra Podunavlja

U pogledu broja i statusa zaštićenih i predviđenih za zaštitu prirodnih i kulturnih vrednosti koje su u neposrednom kontaktu ili obuhvatu priobalja Dunava prema PPPPN Dunav izdvajaju se sledeća:

- Međunarodno značajna područja za ptice - IBA područja (Gornje Podunavlje, Karađorđevo, Fruška gora, Titelski breg, Potamišje, Koviljski rit, Dunavski lesni odsek, Ušće Save u Dunav, Labudovo okno, Deliblatska peščara, Đerdap, Mala Vrbica);
- Međunarodno značajna biljna područja - IPA područja (Gornje Podunavlje, Slatinska područja oko Doroslava, Fruška gora, Koviljsko-petrovaradinski rit, Titelski breg, Veliko ratno ostrvo, Šalinački lug, Deliblatska peščara, Đerdap, Kladovo - Radujevac);

- Odabrana područja za dnevne leptire – PBA područja (Gornje Podunavlje, Fruška gora, Deliblatska peščara, Đerdap);
- EMERALD područja identifikovana/ustanovljena kao deo mreže područja značajnih sa stanovišta primene Konvencije o očuvanju evropske divlje flore i faune i prirodnih staništa (Bernska konvencija) u Republici Srbiji (Gornje Podunavlje, Tikvara, Fruška gora, Koviljsko-petrovaradinski rit, Pančevačke ade, Šalinački lug, Deliblatska peščara, Đerdap);
- Ramsarska područja – koja su upisana (Gornje Podunavlje, Koviljsko-petrovaradinski rit, Labudovo okno i Donje Podunavlje) u listu Ramsarskih područja;
- Rezervati biosfere – područja planirana za ustanovljenje rezervata biosfere po programu UNESCO „Čovek i biosfera” - MaB (Gornje Podunavlje, Deliblatska peščara, Đerdap);
- Karpatska područja – područja primene Okvirne konvencije o zaštiti i održivom razvoju Karpata u Republici Srbiji (Nacionalni park „Đerdap”);
- Područja svetske baštine – Nacionalni park Đerdap kao područje na preliminarnoj UNESCO listi (*Tentative List*) svetske baštine na osnovu Konvencije o zaštiti svetske kulturne i prirodne baštine (*World Heritage Convention*);
- Područja prekogranične saradnje – Gornje Podunavlje (posebno u okviru aktivnosti na formiranju prekograničnog rezervata biosfere Dunav - Drava - Mura), Fruška gora, Deliblatska peščara i Đerdap;

Kulturno područje Podunavlja, utvrđeno PPRS-om na osnovu izražene koncentracije nepokretnih kulturnih dobara, njihove istorijske, kulturne i stilske povezanosti, predstavlja zajedno sa zaštićenim prirodnim vrednostima polazište za očuvanje identiteta koridora vodnog puta i njegovog okruženja.

Za zaštitu i održivo korišćenje nepokretnih kulturnih dobara poseban značaj ima njihovo uključivanje u međunarodne programe zaštite kulturnog nasleđa i evropske puteve kulture. To se u prvom redu odnosi na program „Kulturno nasleđe – most ka zajedničkoj budućnosti, kojim koordinira UNESCO. Cilj je jačanje regionalne saradnje u oblasti zaštite i promocije kulturnog nasleđa u jugoistočnoj Evropi (Republika Srbija je uključena od 2004. godine). Deo projekta koji se realizuje pod sloganom „Tvrđave na Dunavu (Bač, Petrovaradinska tvrđava, Beogradska tvrđava, Smederevska

tvrđava, tvrđava Ram, Golubačka tvrđava i tvrđava Fetislam) omogućiće zaštitu kulturnog nasleđa i uspostavljanje saradnje lokalnih zajednica u Podunavlju. Na delu područja Prostornog plana realizovaće se i međunarodni projekat „Put rimskih careva koji će obuhvatiti prezentaciju Beogradske tvrđave, Viminacijuma, Dijane, Trajanove table, Trajanovog puta i Pontesa.

Na osnovu potencijala kao što su: izuzetna ekosistemska i specijska raznovrsnost, atraktivni predeli izvanredne ambijentalne raznolikosti i izuzetno geonasleđe, zaštićena područja najvećim delom međunarodnog i nacionalnog značaja, multifunkcionalnost zaštićenih područja, višestruki međunarodni značaj prirodnih vrednosti glavnih u radu će se analizirati sledeća zaštićena područja: **specijalni rezervati prirode** (1. Gornje Podunavlje, 2. Karađorđevo, 3. Bagremara, 5. Koviljsko-petrovaradinski rit, 6. Deliblatska peščara) i **nacionalni parkovi** (4. Fruška gora, 7. Đerdap).

2.2. Odlike i ključni turistički resursi za razvoj turizma

Zaštićena prirodna dobra

Specijalni rezervat prirode „Gornje Podunavlje“*

Na osnovu Uredbe o zaštiti Specijalnog rezervata prirode "Gornje Podunavlje" ("Službeni glasnik RS", br. 45/01, 81/08 i 107/09), 2001. godine rezervat je proglašen za zaštićeno prirodno dobro od izuzetnog značaja i uživa međunarodnu zaštitu. Zbog poznatih ornitoloških vrednosti izdvojeno je IBA, IPA, PBA područje. Upisano je u Ramsarsku listu kao značajno vlažno područje i čini deo EMERALD i predstavlja potencijalni rezervat biosfere (UNESCO MaB). Specifičnosti rezervata su: autentičnost, reprezentativnost, pejzažne vrednosti, turističke vrednosti, ekološke vrednosti i naučno-istraživačke vrednosti. Gornje Podunavlje će, izgradnjom međunarodne luke u Apatinu, marina i pristana, kao i pristaništa za kruzing ture, imati realne uslove da postane zona nautičkog turizma, uz primenu adekvatnih mera zaštite životne sredine kao i uslovima zaštite u skladu sa datim režimima u Uredbi o zaštiti Rezervata. Potencijali turizma rezervata

* Specijalni rezervat prirode „Gornje Podunavlje“ je zaštićeno područje u Srbiji koje je dobilo Evropsku povelju za održivi turizam Europark federacije, objavio je 12. decembra 2014. godine Svetski fond za prirodu (WWF) (European Charter for sustainable tourism)

su, pre svega, očuvana prirodna sredina i turistički centar Apatin. Postoji značajan potencijal za razvoj ruralnog turizma–prostor između Apatina i Sombora. Radi unapređenja i zaštite razvoja turizma na području rezervata su definisani režimi zaštite. **Područje sa režimom zaštite prvog stepena** je najvredniji prostor sa najstrožom zaštitom prirodnih celina. Prema prirodnim vrednostima to su vodene, močvarno-barske, šumske površine i slično. Namena ovih površina je očuvanje prirodnih celina, biotopa ili staništa retkih vrsta isključujući vidove ekonomskog iskorišćavanja. Na **području sa režimom zaštite drugog stepena** obuhvaćeni su prostori sa manje specifičnim staništima, gde postoje pogodni uslovi za odvijanje kontrolisane rekreacije i posmatranje prirodnih vrednosti uz prateću informativnu aktivnost. **Područje sa režimom zaštite trećeg stepena** obuhvata šume i šumsko zemljište, zatim komplekse tršćaka, livada, slatina, poljoprivrednih površina. Mere zaštite ovog područja su usmerene na očuvanje i unapređenje uslova opstanka temeljnih prirodnih vrednosti i obogaćivanja sastava životnih zajednica uz ograničeno i kontrolisano korišćenje prirodnih bogatstava i očuvanje tradicionalnih delatnosti (Prostorni plan područja posebne namene specijalnog rezervata prirode „Gornje Podunavlje“, 2012).

Specijalni rezervat prirode „Karađorđevo“

Područje SRP „Karađorđevo“ čine dve odvojene prirodne celine, Bukinski rit i Mostonga. Prva prirodna celina nalazi se uz levu obalu Dunava, a čini je područje Bukinskog ili Mladenovskog rita, Mohovska i Šarengadska ada, Gornji rit, Mali Kaloš, Šugavica i deo Mileka na jugoistoku. Drugu prirodnu celina SRP „Karađorđevo“ čine Guvnište i Vranjak koji su odvojeni zabarenom rečicom Mostongom. Ovaj prostor nalazi se severozapadno od prve prirodne celine i nalazi se na višoj morfološkoj celini. Rezervat predstavlja očuvani ritski kompleks, koji se većim delom nalazi u plavnoj zoni Dunava. Osnovne karakteristike su: očuvanost i raznovrsnost izvornih orografskih i hidrogrfskih oblika ritova, očuvanost ekosistemske raznovrsnosti, očuvanost i reprezentativnost izvornih biljnih zajednica ritova, raznovrsnost i bogatstvo vaskularne flore i mnogobrojna i raznovrsna fauna. SRP „Karađorđevo“ obuhvata 4184,24 ha. **Režim zaštite prvog stepena** uspostavlja se na 130,48 ha ili na 3,12% od ukupne površine, površine pod **režimom zaštite drugog stepena** zauzimaju

1649,52 ha (39,42 %), dok se u **režimu zaštite trećeg stepena** nalazi 2404,24 ha (57,46 %). Rezervat ima i sledeći međunarodni status:

- IBA (Important Bird areas) – značajno područje za ptice,
- ICPDR - SRP „Karađorđevo“ je 2004. godine uvršteno u spisak zaštićenih područja zavisnih od vode i značajnih za basen Dunava,
- MREŽA ZAŠTIĆENIH PODRUČJA NA DUNAVU (Danube Network Protected areas) – 2007 godine uvršteno je u Mrežu zaštićenih područja na Dunavu, kao jedno od pet zaštićenih područja iz Srbije (Pokrajinski zavod za zaštitu prirode).

Specijalni rezervat prirode „Bagremara“

Na području SRP „Bagremara“ utvrđen je dvostepeni režim zaštite. Pod režimom I stepena, koji obuhvata površinu od 34,8 ha, zabranjeno je korišćenje prirodnih resursa i sprovođenje aktivnosti, osim naučno-istraživačkih radova i kontrolisane edukacije. U **režimu drugog stepena** zaštite, površine 82,78 ha, postoje ograničenja u korišćenju prirodnih resursa koja su definisana Uredbom o zaštiti. Na čitavom području Rezervata obezbeđuje se: očuvanje šumskog ekosistema radi opstanka kukurjaka, mere u cilju održavanja stabilnosti i zdravstvenog stanja sastojine, revitalizacija prirodnih autohtonih šumskih sastojina, očuvanje i unapređenje stanja populacija ugroženih vrsta flore i faune, uspostavljanje monitoringa, povezivanje mikrolokacija kukurjaka u jedinstvenu mrežu, suzbijanje agresivnih vrsta drvenastih biljaka i drugo. SRP „Bagremara“ nudi mnoštvo različitih naučno-rekreativnih sadržaja: **edukativna staza** u dužini od 2000 m, **eko nadstrešnice** za prijem manjeg broja posetilaca u funkciji prezentacije prirodnih vrednosti zaštićenog prirodnog dobra (<http://www.Vojvodinasume.rs/zaštita-životne-sredine/bagremara/>).

Specijalni rezervat prirode „Koviljsko-petrovaradinski rit“

Na osnovu Uredbe o proglašenju Specijalnog rezervata prirode „Koviljsko-petrovaradinski rit“ („Službeni glasnik RS“, br. 44/11), rezervat je stavljen pod zaštitu kao područje I kategorije odnosno od izuzetnog značaja. Rezervat se sastoji se od dve odvojene celine koje povezuje tok reke Dunav. Kao područje od međunarodnog značaja za očuvanje biološke raznovrsnosti rezervat se izdvaja kao IBA i IPA područje. Šire područje rezervata sa Nacionalnim parkom „Fruška gora“ je deo EMERALD mreže. Rezervat je predložen za upis u Spisak ritskih područja od međunarodnog značaja po

Ramsarskoj konvenciji. U pogledu turističke valorizacije, vrednost područja se može oceniti kao značajna, u pogledu bogatstva motiva, ekološke očuvanosti, vrednosti prirodne i kulturne baštine i pristupačnosti destinaciji. Na području rezervata su uspostavljena tri stepena režima zaštite. **Režim zaštite prvog stepena** propisuje strogu zaštitu, sprovodi se na zaštićenom području ili njegovom delu sa izvornim ili malo izmenjenim ekosistemima izuzetnog naučnog i praktičnog značaja. Na prostorima sa ovim režimom zaštite zabranjene su sve aktivnosti osim naučnih istraživanja (koje ne narušavaju prirodne vrednosti), kontrolisane edukacije i posete i sprovođenje zaštitnih mera i aktivnosti u cilju očuvanja i unapređenja postojećeg stanja ekosistema. **Režim zaštite drugog stepena** sprovodi se na zaštićenom području ili njegovom delu sa delimično izmenjenim ekosistemima velikog naučnog i praktičnog značaja. U režimu zaštite moguće je vršiti upravljačke intervencije u cilju restauracije, revitalizacije i unapređenja zaštićenog područja, bez posledica po primarne vrednosti njihovih prirodnih staništa, populacija, ekosistema, obavljati tradicionalne delatnosti i ograničeno koristiti prirodne resurse na održiv i strogo kontrolisan način. **Režim zaštite trećeg stepena** obuhvata preostali deo rezervata. To su prostorne celine pod većim uticajem čoveka ili koje se nalaze uz granicu zaštite područja i u kontaktu sa seoskim naseljima i obradivim površinama. Propisuje se za prostore sa delimično izmenjenim ili izmenjenim ekosistemima gde se mogu vršiti upravljačke intervencije u cilju restauracije, revitalizacije i ukupnog unapređenja zaštićenog područja, očuvanje tradicionalnih delatnosti lokalnog stanovništva, selektivno i ograničeno korišćenje prirodnih resursa i prostora uz potrebnu infrakstrukturu i drugu izgradnju (Prostorni plan područja posebne namene Specijalnog rezervata prirode „Koviljsko-petrovaradinski rit“, 2012).

Specijalni rezervat prirode „Deliblatska peščara“

Specijalni rezervat prirode „Deliblatska peščara“ nalazi se na krajnjem jugoistoku Vojvodine i doseže do reke Dunav. Prostor od 35.000 ha jedinstven je prirodni fenomen u Evropi. Peščana zemljišta i specifični ekološki uslovi stvorili su šumo-stepska staništa izuzetno retkih vrsta flore i faune. Turistička vrednost prirodnih potencijala ovog područja je značajna i po svojim karakteristikama, predstavlja značajnu turističku vrednost. Dinski reljef, specifična klima, raznovrsnost flore i faune, čine ovaj prostor izuzetno privlačnim za posetioce raznih interesovanja. Rezervat sa neposrednim

okruženjem je vrlo atraktivan i pogodan za razvoj ekološkog, lovnog, ribolovnog, nautičkog i rekreativnog turizma. Postojeći i potencijalni turistički lokaliteti su Devojački bunar, Čardak, Šumarak, Dubovački rit, deo Podunavlja, donji deo doline Karaša i turistički lokaliteti Zagajičkih brda i Dumače. Svi ovi lokaliteti, izuzev Devojačkog bunara i Čardaka, nalaze se na perifernim delovima rezervata. Iako na ovom području postoje određeni turistički potencijali i kapaciteti, do sada ostvareni rezultati u oblasti turističke privrede se ne mogu oceniti kao zadovoljavajući (Prostorni plan područja posebne namene Specijalnog rezervata prirode „Deliblatska peščara“, 2006).

Nacionalni park „Fruška gora“*

Nacionalni park „Fruška gora“ je naš najstariji. Status je dobio 1960. godine i zakonom je zaštićen kao prirodno dobro I kategorije od izuzetnog značaja za Republiku Srbiju. Zaštita se obezbeđuje na celokupnom prostoru, a izuzetne vrednosti se štite propisanim merama i aktivnostima u okviru ustanovljenja režima zaštite prvog, drugog i trećeg stepena. Najznačajnije prirodne i kulturne vrednosti nacionalnog parka su: turističko-geografski položaj - mreža puteva na Fruškoj gori je vrlo razgranata, ali u pogledu uređenosti i opremljenosti puteva, kao i informativnog obeležavanja, stanje je takvo da ti putevi ne predstavljaju podsticajni faktor razvoja, prirodne vrednosti - do sada su bile osnov razvoja turizma ovog prostora. Turistička vrednost većine prirodnih vrednosti nije najviša, niti na nacionalnom ili višem nivou, kulturne vrednosti – one se pre svega odnose na mnogobrojne fruškogorske manastire, Sremske Karlovce, Petrovaradin, ambijentalne vrednosti pojedinih seoskih naselja i manastirskih prnjavora i pojedinačne spomenike. Za razliku od prirodnih vrednosti kulturne vrednosti su postigle veću atraktivnost i posećenost poslednjih godina, turistički i ugostiteljski objekti. Prirodne predispozicije, kulturno-istorijsko nasleđe i materijalna baza Fruške gore su faktori koji utiču na koncipiranje razvoja turizma. Nacionalni park „Fruška gora“ ima utvrđene zone sa režimima prvog, drugog i trećeg stepena zaštite. **Zona zaštite prvog stepena** zabranjuje izgradnju objekata i infrastrukture, osim one koja je utvrđena PPPPN

* Nacionalni park Fruška gora je zaštićeno područje u Srbiji koje je dobilo Evropsku povelju za održivi turizam Europark federacije, objavio je 12. decembra 2014. godine Svetski fond za prirodu (WWF) (European Charter for sustainable tourism)

Nacionalnog parka „Fruška gora“. **Zona sa drugim stepenom zaštite** takođe zabranjuje izgradnju objekata, a dozvoljene su samo one aktivnosti u prostoru koje se mogu vršiti u meri koja omogućava unapređenje stanja i prezentaciju prirodnih dobara, bez posledica po njegove primarne vrednosti. **Zona sa režimom zaštite trećeg stepena** obezbediće planirano, umereno ili ograničeno korišćenje ukupnih resursa područja, uz formiranje atraktivnog i turističkim potrebama primerenog turističkog proizvoda (Prostorni plan područja posebne namene Nacionalnog parka „Fruška gora“, 2006).

Nacionalni park „Đerdap“

U severoistočnoj Srbiji, na granici sa Rumunijom, prostire se Nacionalni park "Đerdap", na površini od oko 63.000 ha (proglašen 1974. Godine). Osnovni prirodni fenomen područja je grandiozna **Đerdapska klisura**, najduža i najveća klisura probojnica u Evropi. Đerdapsku klisuru čine četiri manje klisure i tri kotline, koje se naizmenično smenjuju u dužini od gotovo 100 km. Nacionalni park „Đerdap“ ustanovljen je za IBA, IPA i PBA područje i kao deo mreže EMERALD područja. Područje ovog Nacionalnog parka nalazi se na preliminarnoj Listi svetske kulturne i prirodne baštine (UNESCO), kandidovano za rezervat biosfere (MaB), i nalazi se na listi karpatskih područja (Okvirna konvencija o zaštiti i održivom razvoju Karpata, BioREGIO Carpathians projekat i dr.). Sa aspekta turističkog razvoja područje Nacionalnog parka predstavlja deo turističke destinacije Donje Podunavlje (koje se prostire na sektoru od Golupca do ušća Timoka, obuhvatajući Dunav sa priobaljem, Nacionalni park i brdsko-planinsko zaleđe) i koja predstavlja: zonu kulturno-istorijskih vrednosti, zonu đerdapske klisure i akvatorije Đerdapskog jezera, zonu očuvanih ekosistema priobalja i brdsko-planinskog pojasa Nacionalnog parka u koridoru Dunava, deo hidroenergetskog i plovidbenog sistema Đerdapa. Razvoj i unapređenje turizma, kao i zaštita ovog prirodnog dobra definisani su režimima zaštite. U zonama **sa režimom zaštite prvog stepena** utvrđuju se najstrožije mere, zabrane i ograničenja kojima se isključuju sve aktivnosti u prostoru i korišćenje prirodnih resursa, osim kontrolisanih aktivnosti naučnog rada, ograničene edukacije, ograničene i kontrolisane prezentacije posetiocima, sprovođenja zaštitnih, sanacionih i drugih neophodnih mera u slučaju požara, elementarnih nepogoda i udesa, pojava biljnih i životinjskih bolesti i prenamnožavanja štetočina, uz saglasnost nadležnog ministarstva. **Režimom zaštite drugog stepena** uspostavlja se ograničeno i strogo

kontrolisano korišćenje prirodnih bogatstava i aktivnosti (izgradnje i korišćenja) u prostoru u meri koja ne ugrožava prirodna staništa, ekosisteme i druge primarne vrednosti zaštićenog područja. Zona sa režimom zaštite II stepena podrazumeva upravljačke intervencije u cilju restauracije, revitalizacije, prezentacije i ukupnog unapređenja stanja zaštićenog područja. **Režimom zaštite trećeg stepena** uspostavlja se selektivno i kontrolisano gazdovanje prirodnim resursima, izgradnjom o korišćenjem prostora i aktivnostima u prostoru, uz uslov održanja visokog kvaliteta životne sredine, biološke, geološke i predeone raznovrsnosti. Dozvoljena je stambena izgradnja za potrebe stalno nastanjenog stanovništva u postojećim građevinskim područjima u skladu sa pravilima utvrđenim PPPPN nacionalnog parka "Đerdap", odnosno na proširenom građevinskom području naselja na osnovu odgovarajućeg urbanističkog plana (Prostorni plan područja posebne namene Nacionalnog parka "Đerdap", 2013).

Kulturna dobra

Područje Podunavlja bogato je nepokretnim kulturnim dobrima sakralne, profane, fortifikacione i narodne arhitekture, kao i arheološkim lokalitetima. U priobalnom pojasu Dunava kategorisano je 140 nepokretnih kulturnih dobara od čega 31 ima status nepokretnog kulturnog dobra od izuzetnog značaja i 89 nepokretnog kulturnog dobra od velikog značaja. Na UNESCO-voj listi nalazi se grad Bač sa okolinom, kao i Smederevska tvrđava. Postoje potencijali za razvoj evropskog dunavskog kulturnog koridora koji obuhvata tvrđave na Dunavu (Bačka, Petrovaradinska, Beogradska, Smederevska, tvrđava Ram, Golubačka i tvrđava Fetislam). Put kulture pod nazivom „Put rimskih imperatora kroz Srbiju“ dobija sve više na značaju, a obuhvata sledeće lokalitete: Singidunum, Vinča, Viminacijum, Golubačka tvrđava, Rimski limes sa Trajanovim putem, mostom i tablom, Lepenski Vir i utvrđenje Diana. Samo arheološki park Viminacijum i Lepenski Vir su uređeni za posetu većeg broja turista (Maksin, Milijić, 2012).

3. RAZVOJ TURIZMA U ZAŠTIĆENIM PODRUČJIMA

3.1. Osnovna opredeljenja za razvoj turizma

Turistička ponuda Podunavlja zasniva se na geografsko-saobraćajnom položaju, sa atraktivnim prirodnim i stvorenim resursima, prvenstveno najvrednijim delovima Gornjeg i Donjeg Podunavlja – prirodnim (specijalni rezervati prirode, nacionalni parkovi) i kulturno-istorijske znamenitosti (arheološki lokaliteti). Pomenuti resursi predodređuju korišćenje ovog prostora za razne vidove turizma: tranzitni, kulturni, nautički, planinski turizam i rekreacija, jezerski, banjsko-zdravstveni, gradski, seoski, izletnički, i sl. uz saradnju sa komplementarnim sektorima i u korelaciju sa programima zaštite prirode, životne sredine i kulturnog nasleđa. Osnovna opredeljenja dugoročnog koncepta razvoja turizma: atraktivni motivi za turističku i rekreativnu tražnju prvenstveno posetilaca iz drugih većih i bližih gradova iz regionalnog okruženja i inostranstva; razvoj turizma, kao alternativne delatnosti na drugim prostorima (pod režimima zaštite) i kao vid kompenzacije lokalnom stanovništvu za različita ograničenja u razvoju; prema prirodnim i stvorenim potencijalima, razvoj turizma i rekreacije zasnivaće se na integrisanoj turističko-rekreativnoj ponudi Dunava, rezervata, nacionalnih parkova, kulturno-istorijskih znamenitosti, gradova, sela, lovišta i dr., kojima će ujedno biti obuhvaćene i sve ostale značajne vrednosti područja; turizam će aktivirati razvoj komplementarnih aktivnosti i struktura (sela, poljoprivrede, male privrede, javnih službi i objekata, infrastrukture i dr.), podržati i unaprediti zaštitu prirodnih i kulturnih vrednosti, kao temeljnih resursa i uslova ukupnog, zdravstvenog, eko, etno i drugih vidova turizma; integrativna zaštita kao multidisciplinarni pristup u tretiranju prirodnih i kulturnih dobara; bolja percepcija pojma zaštićenih područja - formiranje upitnika o stanju i mogućnostima zaštićenih celina, kao osnov za razvoj i unapređenje turizma; razvoju pravne regulative; stvaranje strategije održivog razvoja, u smislu definisanja prioriteta održivog razvoja turizma na Dunavu.

3.2. Ostvareni i potencijalni vidovi turizma

Specijalni rezervat prirode „Gornje Podunavlje”*

Rezervat prirode „Gornje podunavlje” ima brojne potencijale za razvoj turizma kao što su: kulturno-manifestacioni i ekskurziono-edukativni turizam, sportsko rekreativni, nautički (pre svega prostor Apatin-Bezdan), lovni i ribolovni, turizam kratkih odmora (city breaks), poslovni turizam MICE. Planovi turizma pružaju mogućnost razvoja prekogranične saradnje, u cilju objedinjavanja turističke ponude, zajedničke marketinške prezentacije. Evropska dunavska biciklistička staza predstavlja značajan turistički potencijal. Oblici turizma zastupljeni u rezervatu su ekološko-obrazovni, nautički i sportsko-rekreativni turizam kao i lov, ribolov, šetnje, kampovanje, biciklizam i sl., a van granica rezervata su kulturno-manifestacioni, ruralni i zdravstveni (banjski) turizam. Strateško opredeljenje razvoja turizma rezervata je jačanje turističke infrastrukture, jačanje lokalne turističke privrede sa ciljem da se u odnosu na turističke trendove i potencijale područja formiraju turistički proizvodi namenjeni domaćem i inostranom tržištu koji će se bazirati na potrebama za očuvanjem zdravlja, očuvanoj prirodi, specifičnim doživljajima. Rezervat je kompleksno turističko područje od nacionalnog značaja jer se u blizini nalaze veliki gradski centri (Sombor, Apatin). Urbano stanovništvo ima potrebu za odmorom u vidu izleta i rekreacije u prirodi, ali i potrebu za neposrednim iskustvima u ruralnim sredinama, posetu manifestacijama (Prostorni plan područja posebne namene specijalnog rezervata prirode „Gornje Podunavlje”, 2012)..

Specijalni rezervat prirode „Koviljsko-petrovaradinski rit”

Najrazvijeniji oblik turističkih aktivnosti u ovom rezervatu prirode je sportski ribolov. Manastir Kovilj je jedna od važnih destinacija verskog turizma, a izletnički turizam se spontano odvija. U poslednje vreme razvija se eko-turizam, zahvaljujući ljubiteljima prirode. Glavni potencijali za razvoj turizma su: turističko-geografski položaj (blizina autoputa E75, blizina velikih gradskih centara kao što su Novi Sad i Beograd, mogućnost razvoja

* Specijalni rezervat prirode „Gornje Podunavlje” je zaštićeno područje u Srbiji koje je dobilo Evropsku povelju za održivi turizam Europark federacije, objavio je 12. decembra 2014. godine Svetski fond za prirodu (WWF) (European Charter for sustainable tourism)

kružnih tura, posebnih interesa - pešačenje, biciklizam, ribolov, lov, manastirske ture i ture kulturnog nasleđa, nautičkog i ruralnog turizma); prirodne vrednosti (hidrografske karakteristike, povoljne pejzažne karakteristike, rezervat sa svojim sadržajima, deo NP „Fruška gora“ gde se izdvaja turistički lokalitet Stražilovo); reka Dunav sa priobaljem, koja predstavlja veliki potencijal za razvoj ribolovnog turizma, sportsko-rekreativnog i kupališnog (Čortanovci) turizma; lovni tereni bogati raznovrsnom lovnom divljači; kulturno nasleđe i turistički centri (Sremski Karlovci – turistički centar I kategorije, manastir Kovilj sa zaštićenom okolinom, Petrovaradin). Prirodne i antropogene vrednosti rezervata opredeljuju kompleksan razvoj turizma. Prednosti turističkih ponuda imaju oni programi koji sadrže specifičnosti i atraktivnost, bazirane na komparativnim prednostima, a dopunski sadržaji utiču na obogaćivanje boravka na ovom prostoru. Razvoj turizma treba da se bazira na valorizaciji specifičnosti rita, a to su: kružne ture, posebni interesi (pešačenje, biciklizam, ribolov, lov, gastro interesi, manastirske ture, ture kulturnog nasleđa...), nautički turizam (individualna plovidba rekom, čarter plovidba i rečna krstarenja), događaji (kulturne proslave, umetnost i zabava, sportska takmičenja, obrazovanje i nauka), ruralni turizam (aktivnosti u prirodi i aktivnosti vezane za kulturno nasleđe). Obezbeđivanjem adekvatnih ciljeva zaštite stvaraju se uslovi za očuvanje i prezentaciju prirodnih vrednosti kroz usklađen razvoj ekološki prihvatljivih oblika šumarstva, ribarstva, stočarstva, kao i eko-turizma (Prostorni plan područja posebne namene Specijalnog rezervata prirode „Koviljsko-petrovaradinski rit“, 2012).

Specijalni rezervat prirode „Deliblatska peščara“

Osnovna planirana turistička aktivnost je razgledanje površina rezervata. Prilikom uređenja zone treba poštovati sledeća pravila: uređivanje pešačkih staza, kontrolisanje broja posetilaca, formiranje vodičke službe, organizovanje čuvarske službe i slično. Na osnovu utvrđenih vrednosti (motivske, prostorne, ekološke, ekonomske, funkcionalne) za područje rezervata predviđen je razvoj sledećih oblika turizma: **tranzitni** - izgradnja međunarodnog magistralnog puta Beograd - Pančevo - Alibunar - Vršac - Rumunija, za koji se vezuje većina tranzitnog putničko-turističkog prometa subregiona i afirmacija reke Dunav kao međunarodnog plovnog puta; **nautički** - na ovom području postoje povoljni prirodni i drugi uslovi za izgradnju marine, pristana za putničke i turističke brodove, zimovnika za

manja plovila; **sportski** - brojne mogućnosti za razvoj ovog oblika turizma (kolektivni sportovi, sportovi na vodi, biciklizam, golf i dr.); **lovni i ribolovni; ekološki; rekreativno-boravišni; izletnički i vikend turizam; kulturno-manifestacioni; seoski** - kao sve prisutniji i traženiji oblik, koji će svojom ponudom u ruralnom ambijentu ponuditi turistima sve komparativne prednosti ovog prostora (Prostorni plan područja posebne namene Specijalnog rezervata prirode „Deliblatska peščara“, 2006).

Nacionalni park „Fruška gora“

Dosadašnji nivo razvijenosti turizma je takav da zapravo u nacionalnom parku ima samo aktivnosti srodnih turizmu, a to su: đačke i druge organizovane ekskurzije, odnosno obilasci Stražilova i fruškogorskih manastira, u organizaciji turističkih agencija, ili u samoorganizaciji učesnika ekskurzija; planinarske aktivnosti - uz dobru organizaciju i održavanje sistema pešačkih staza; samoinicijativni izleti i posete nacionalnom parku su sve ređi i svode se na nekoliko dana u proleće i jesen, kao i zimi u toku snežnih dana. Budući razvoj turizma nacionalnog parka treba da zadovolji principe održivog razvoja što podrazumeva: obezbeđivanje planiranog, usmerenog i ograničenog korišćenja svih prirodnih resursa i formiranje takvog proizvoda i plasmana koji će biti atraktivan i odgovarajući za zadovoljavanje potreba turista. Osnove razvoja turizma činiće prirodne i kulturno-istorijske i duhovne vrednosti koje će doprineti ostvarivanju sledećih oblika turizma: **kulturni** - škole prirode i u prirodi, ekološki kampovi, ekskurzije, stručni i studentski boravci za odrasle, manifestacije u oblasti kulture, verski turizam, **rekreativni** - stacionarni i specijalizovani, zdravstveni i lečilišni (u banjama) i klimatsko lečenje, **ruralni** - kao sve prisutniji i traženiji oblik (Prostorni plan područja posebne namene Nacionalnog parka „Fruška gora“, 2006).

Nacionalni park „Đerdap“

Prema prirodnim i stvorenim turističkim resursima, turistička ponuda Nacionalnog parka „Đerdap“ zasniva će se na sledećim vidovima turizma: turizmu, sportu i rekreaciji na Dunavu sa raznovrsnom celogodišnjom ponudom na Đerdapskom jezeru i u Nacionalnom parku; kulturnom turizmu, ponude starorimskog nasleđa na potezu Vimincijum – Diana – Pontes uz funkcionalnu integraciju turističke ponude okruženja; planinskom turizmu i rekreaciji - Miroč, Deli Jovan, Kučajske planine,

Homoljske planine sa bogatom i raznovrsnom turističkom ponudom prvenstveno u letnjoj i delom i zimskoj sezoni; tranzitnom turizmu - prvenstveno na Dunavu kao međunarodnom vodnom putu-koridoru VII, segmentima puteva I reda (br. 25.1, br. 25), segmentu biciklističkog koridora Eurovelo 6, kao i koridoru panoramskog turističkog puta Nacionalnim parkom, uz funkcionalnu integraciju turističke ponude okruženja; inicijaciji gradskog turizma – u opštinskim centrima i naseljima (Golupcu, Donjem Milanovcu, Kladovu), uz celogodišnju ponudu (sa akcentom na letnjoj sezoni) u rekreaciji, manifestacionom, kongresnom i poslovnom turizmu i dr., uz funkcionalnu integraciju turističke ponude naselja i Nacionalnog parka; seoski turizam - sa celogodišnjom ponudom, uz planinski, eko i etno-turizam, lovni turizam, proizvodnju eko-hrane i etno-zanatskih proizvoda; i turizam specijalnih interesovanja - speleologija/avanturističke ture (Prostor ni plan područja posebne namene Nacionalnog parka "Đerdap", 2013).

5. OSTVARIVOST RAZVOJA TURIZMA U ZAŠTIĆENIM PODRUČJIMA

Neorganizovanost i loše upravljanje prirodnim vrednostima mogu da prouzrokuju njihovo stihijsko uništavanje kao i pojavu neplanske urbanizacije. Povećanjem stepena degradacije prirodnih vrednosti uočavaju su brojni problemi, što inicira potrebu za preduzimanjem administrativnih, organizacionih, planskih, tehničkih i drugih mera koje će sprečiti dalje narušavanje prirodnog integriteta. Zbog toga su mnoga zaštićena područja uređena zakonom koji uglavnom dozvoljava korišćenje njihovih resursa na održivi način. Planiranje turizma u zaštićenim područjima predstavlja posebno osetljiv zadatak, jer se organizacija turizma i aktivnosti bitno razlikuje od planiranja prostora drugih turističkih destinacija. Za zaštićena područja utvrđuju se režimi zaštite uskladu sa ustanovljenim stepenom njihove zaštite. Stepene zaštite prostora mogu imati osobine *stroge zaštite prostora, selektivne zaštite prostora, sanacije i obnove prostora* (u smislu degradiranih površina i predela) i *sanacije i obnove urbanih i ruralnih područja* (Maksin Mičić, 2008).

Posebno treba naglasiti cilj očuvanja životne sredine. To se, pre svega odnosi na prihvatanje održivog razvoja u raspoloživim prirodnim resursima, koje treba čuvati i unapređivati, ali i na svest lokalnog stanovništva koje želi da sačuva autohtone vrednosti. Jedan od ciljeva je i bolja

valorizacija prirodne kulturno-istorijske baštine i njihova zaštita za buduće generacije koje će je naslediti. Budući razvoj turizma treba zasnivati na bogatim prirodnim vrednostima i kulturnim znamenitostima. Ovo bi doprinelo podizanju turističke ponude na viši stepen kvaliteta, a pri tome treba uvažiti potrebe ljudi koji žive i rade na prostoru Podunavlja što znači i stvaranje uslova za povećanje kvaliteta života lokalnog stanovništva.

Vizije razvoja zaštićenih područja kao turističkih destinacija definisane su kroz potrebu da se ukaže prostorne, prirodne i kulturne posebnosti područja kroz jedinstvo različitosti. Zaštićena područja Podunavlja trebalo bi da se promovišu kao turističke regije/destinacije čije će različitosti i posebnosti predstavljati njenu komparativnu prednost, na način da će se one objediniti u jedinstvenu prostorno povezanu celinu.

Za područje Podunavlja u Srbiji može se reći da je prepoznatljiva prostorna celina u kojoj postoji određen skup turističkih vrednosti i kapaciteta i koja je saobraćajno dostupna. Turistička ponuda jedne destinacije pored infrastrukture i kapaciteta, su i aktivnosti koje je moguće sprovesti u određenom području. Turistička infrastruktura bi trebalo da bude tako osmišljena, a turističke aktivnosti tako programirane, da štite prirodnu baštinu sačinjenu od ekosistema i biodiverziteta a učesnici u razvoju turizma da se slože oko uvođenja ograničenja ili zabrane svojih aktivnosti kada se one sprovode u naročito osetljivim oblastima (rezervati prirode, nacionalni parkovi i sl.) Potrebno je nastojati da se obezbedi ravnomernija raspodela posetilaca u vremenu i prostoru.

6. ZAKLJUČAK

Razvoj turizma u Podunavlju definiše je još uvek kao neotkrivenu ali izuzetno važnu destinaciju. Bogata i raznovrsna priroda predstavlja potencijal velikih razmera. Tokom poslednjih decenija istražena su brojna zaštićena dobra od značaja za nauku i praksu. Kako su prirodna dobra sve više ugrožena različitim destruktivnim elementima i nekontrolisanim ljudskim delovanjem, nametnula se potreba njihove zaštite i unapređenja. Kao najveća ograničenja u razvoju turizma su: nedostatak kontinuiranih ulaganja u turistički sektor, nedostatak smeštajnih kapaciteta, neadekvatna prezentacija prirodne i kulturne baštine, nedostatak nautičke i komunalne infrastrukture i info punktova na obali, izlivanje otpadnih voda, pojave

deponija, nedovoljan broj obrazovanih kadrova u turizmu, nepostojanje informativnih turističkih punktova i sl.

7. LITERATURA

- Institut za arhitekturu i urbanizam Srbije, JP Zavod za urbanizam Vojvodine
(2014) Prostorni plan područja posebne namene međunarodnog plovnog puta E80 - Dunav (Panevropski koridor VII), Nacrt plana
- Maksin, Mičić M. (2008), Turizam i prostor, Beograd, Univerzitet Singidunum
- Maksin, M., Milijić, S. (2012), Potencijali za održivi razvoj turizma na Dunavu kroz Srbiju, *Arhitektura i urbanizam*, br. 35, str. 10-21
- Pokrajinski zavod za zaštitu prirode
Prostorni plan Republike Srbije („Službeni glasnik RS”, br. 88/10)
- Prostorni plan područja posebne namene Specijalnog rezervata prirode „Gornje Podunavlje”, JP „Zavod za urbanizam Vojvodine”, („Službeni list AP Vojvodine”, br. 3/2012)
- Prostorni plan područja posebne namene Specijalnog rezervata prirode „Koviljsko-petrovaradinski rit”, JP „Zavod za urbanizam Vojvodine”, („Službeni list AP Vojvodine”, br. 3/2012)
- Prostorni plan područja posebne namene Specijalnog rezervata prirode „Deliblatska peščara”, JP „Zavod za urbanizam Vojvodine”, („Službeni list AP Vojvodine”, br. 8/2006)
- Prostorni plan područja posebne namene Nacionalnog parka „Fruška gora” JP „Zavod za urbanizam Vojvodine”, („Službeni list AP Vojvodine”, br. 16/2004)
- Prostorni plan područja posebne namene Nacionalnog parka „Đerdap”, Institut za arhitekturu i urbanizam Srbije, („Službeni glasnik RS”, br. 43/13)
- Zavod za zaštitu prirode Srbije
<http://www.vojvodinasume.rs/zastita-zivotne-sredine/bagremara/>